

УДК 373.2.015.31:17.022.1]:37.091.33-027.22:78

FORMATION OF MORAL NORMS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH MUSICAL AND CREATIVE GAMES ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ НОРМ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ МУЗИЧНО- ТВОРЧІ ІГРИ

Tetyana Lisovska / Лісовська Т. А.

*PhD, Associate Professor / канд. пед. наук, доцент
Associate Professor of the Preschool Education Department of
Mykolaiv V.O. Sukhomlynsky National University
Mykolaiv (Ukraine)*

*доцент кафедри дошкільної освіти Миколаївського
національного університету ім. В.О. Сухомлинського*

Svetlana Teslenko / Тесленко С.О.

*PhD, Associate Professor / канд. пед. наук, старший викладач,
Associate Professor of the Preschool Education Department of
Mykolaiv V.O. Sukhomlynsky National University
Mykolaiv (Ukraine)*

*кафедри дошкільної освіти Миколаївського
національного університету ім. В.О. Сухомлинського*

У статті розглянуто проблему формування моральних норм у дітей дошкільного віку через музично-творчі ігри як важливий компонент освітнього процесу. Моральний розвиток дітей є одним із ключових завдань дошкільної освіти, адже саме в цей період закладаються основи етичної поведінки, соціальних навичок і ціннісних орієнтацій. У статті акцентується увага на значенні музики та творчої діяльності в процесі виховання моральних якостей.

Музично-творчі ігри розглядаються як ефективний засіб формування таких моральних норм, як співчуття, взаємоповага, доброзичливість, відповідальність і чесність. Автори обґрунтовують доцільність використання ігор, які поєднують музичний супровід, творчі завдання й рольові елементи. У процесі дослідження розкрито потенціал музики як емоційного й естетичного стимулу, що сприяє глибшому усвідомленню дітьми моральних цінностей.

У статті подано класифікацію музично-творчих ігор, які дозволяють дітям не лише засвоїти моральні норми, але й пережити їх емоційно, що підсилює ефект виховного впливу. Розкрито психолого-педагогічні умови ефективного використання музично-творчих ігор, серед яких важливу роль відіграють добір відповідних тем, створення позитивної атмосфери та забезпечення рівноправної взаємодії між учасниками. Результати дослідження підтвердили, що інтеграція музики й творчості в ігрову діяльність сприяє гармонійному розвитку дітей, формуванню їхніх моральних орієнтацій і здатності до співпереживання. Автори пропонують практичні рекомендації для вихователів щодо організації музично-творчих ігор у закладах дошкільної освіти, враховуючи індивідуальні та вікові особливості дітей.

Узагальнюючи, музично-творчі ігри є дієвим інструментом для формування моральних норм у дошкільників, що інтегрує емоційний, соціальний і творчий аспекти розвитку особистості.

Ключові слова: моральні цінності, музика, творча діяльність, особистість.

Моральний розвиток дитини дошкільного віку є одним із ключових аспектів виховного процесу, адже саме в цей період формуються основи етичної поведінки, соціальних норм і цінностей, які визначають майбутню

особистість. Дошкільний вік – це сенситивний період для закріплення моральних орієнтацій, таких як доброзичливість, чесність, повага до інших, відповідальність і здатність до співпереживання. У цьому контексті важливим завданням закладів дошкільної освіти є пошук ефективних засобів формування моральних норм у дітей, які не лише впливають на їхню поведінку, а й допомагають усвідомити цінність моральних принципів у взаємодії з оточенням.

Музика та творчість, як складові освітнього процесу, мають потужний емоційно-естетичний вплив на дітей, сприяючи розвитку їхньої чутливості, уяви та здатності до емпатії. Інтеграція музично-творчих елементів у виховну діяльність дозволяє не лише формувати уявлення про моральні норми, а й створювати умови для їхнього емоційного переживання. Особливу увагу привертає використання музично-творчих ігор як інтерактивного інструменту для морального виховання, що поєднує розвивальний, освітній і виховний потенціали.

Актуальність дослідження зумовлена потребою у створенні нових підходів до формування моральних норм у дітей, які відповідають сучасним викликам освіти. Сучасні діти виростають у світі швидкого розвитку технологій та інформаційного впливу, що вимагає від педагогів більшого акценту на емоційний і моральний розвиток, аби закріпити здатність орієнтуватися в соціальних ситуаціях та дотримуватися етичних принципів.

У статті акцентується увага на інтеграції музики та творчості у виховний процес, оскільки саме гра є природною діяльністю для дошкільників, що сприяє формуванню їхньої внутрішньої мотивації. Музично-творчі ігри, зокрема музично-рольові, ігри-драматизації та співи, дозволяють дитині не лише засвоїти моральні норми, але й емоційно пережити їх, що значно посилює виховний ефект. Такі ігри сприяють гармонійному розвитку особистості, навчають дітей комунікативних навичок, взаємодії та толерантності.

Метою цієї статті є обґрунтування педагогічного потенціалу музично-творчих ігор у процесі формування моральних норм у дітей дошкільного віку та визначення практичних рекомендацій щодо їх ефективного використання у виховній діяльності. У межах дослідження аналізуються теоретичні засади та практичний досвід застосування ігор з музично-творчим компонентом у роботі з дошкільниками.

За словниковими джерелами, гра – «форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, фіксованого у спеціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки і культури» [1, с. 121]. Гра породжує в дитини палітру складних і яскравих (переважно позитивних) переживань, емоційних станів, які спонукають її включатись у цю діяльність. Для дитини – гра в різноманітних формах виступає основою відкриття пізнавально-творчого підходу до дійсності, дає можливість виявити себе, свою ініціативність, самостійність та індивідуальність.

Гра є універсальним засобом розвитку дитини, який охоплює всі аспекти її особистості: волю, інтелект, пізнавальну активність, почуття, емоції та потреби.

Важливою рисою гри є її здатність створювати позитивний емоційний фон, який сприяє радості, зростанню інтересу до пізнання, самовираженню та саморозкриттю. Завдяки грі дитина зосереджує увагу, що є важливим кроком у формуванні сильної волі. Граючи, діти вчаться встановлювати дружні та товариські стосунки, як між собою, так і з вихователями чи педагогами, що сприяє створенню атмосфери взаєморозуміння та підтримки.

Гра формує потребу у співпраці, привчає до виконання правил, допомагає дітям опанувати свої емоції та шанобливо ставитися до прав інших. У доступній для дошкільників формі вона допомагає долати труднощі, створює сприятливе емоційне тло для навчання, стимулює розвиток творчої уяви та формування гуманних відносин.

Під час гри діти розкривають свій внутрішній потенціал, реалізують бажання, вчаться розуміти оточуючих, встановлювати взаємини, підтримувати комунікацію, проявляти терпимість і домовлятися. Музично-творчі ігри в цьому контексті є особливо ефективними, оскільки поєднують естетичний, емоційний та соціальний компоненти, сприяючи гармонійному розвитку дошкільників і формуванню їхніх моральних орієнтирів.

В Україні тема гри як педагогічного феномену активно досліджується багатьма вченими. Вони аналізують її значення у формуванні особистості, розвитку творчих здібностей, соціалізації та вихованні моральних якостей у дітей. Серед ключових українських дослідників гри можна виокремити: Л. Артемову, О. Бондарчук, Т. Поніманську, С. Русову, О. Савченко, В. Сухомлинського, Г. Тарасенко та ін. Ці дослідники внесли значний вклад у розвиток педагогічної теорії та практики в Україні, підкреслюючи унікальну роль гри як універсального засобу виховання й розвитку дітей. Їхні ідеї активно використовуються в сучасній дошкільній освіті.

Зокрема, видатний український педагог В. Сухомлинський, вбачав у грі ключовий засіб виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. У його книзі «Серце віддаю дітям» він описував роль ігрової діяльності у розвитку дитини, формуванні її волі, творчості та моральних якостей. Гра, на думку В. Сухомлинського, є основою пізнання світу і соціалізації.

Відома українська педагогиня і громадська діячка С. Русова, акцентувала увагу на грі як важливому засобі розвитку дитини, її творчих здібностей та естетичних почуттів. У своїх роботах С. Русова підкреслювала роль гри у вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Гра, зокрема музично-творча, має потужний потенціал для формування моральних норм у дітей дошкільного віку завдяки своїй здатності органічно поєднувати емоційне, пізнавальне та соціальне середовища. У процесі гри діти не лише засвоюють правила поведінки, але й вчаться діяти в умовах реального чи уявного соціального контексту. Включення музичних елементів у ігрову діяльність підсилює цей ефект, адже музика викликає сильні емоційні переживання, які сприяють усвідомленню моральних понять.

Одним із важливих компонентів музично-творчих ігор є їхня здатність моделювати життєві ситуації, у яких діти вчаться розуміти етичні категорії, як-от добро, справедливість, допомога та взаємоповага. Наприклад, музично-

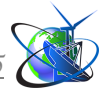
рольові ігри дозволяють дітям відчувати себе на місці іншої людини, уявити її емоції, а отже, розвинути емпатію. Це має особливе значення в сучасному світі, де зростає потреба в соціально відповідальних і емоційно зрілих особистостях.

Особливу роль у цьому відіграє активна участь педагога. Вихователь не лише організовує гру, але й спрямовує її перебіг, коригуючи поведінку дітей у позитивному напрямку. Він виступає не як наглядач, а як рівноправний учасник, який допомагає дітям рефлексувати власні дії та робити висновки.

Музично-творчі ігри відіграють важливу роль не лише як розважальний елемент, але й як ефективний виховний інструмент, що сприяє гармонійному розвитку дитини, її соціальних та моральних якостей. У перспективі, дослідження в цій галузі, можуть бути зосереджені на розробці інтегрованих програм, які поєднують музично-творчі підходи з іншими аспектами виховання, забезпечуючи цілісний розвиток дошкільників. Такі ігри є унікальним засобом не лише для засвоєння моральних норм, а й для їх емоційного переживання, що забезпечує глибше усвідомлення та закріплення моральних цінностей у дітей. Існує певна класифікація музично-творчих ігор, кожен тип яких має власні педагогічні особливості та суттєво впливає на формування етичних орієнтирів у дітей дошкільного віку.

Наприклад, музично-рольові ігри дозволяють моделювати реальні чи вигадані ситуації, у яких діти виконують певні ролі, наприклад, лікаря, друга, казкового героя чи члена родини. У цих ролях вони вчаться приймати рішення, проявляти доброзичливість і взаємодіяти з іншими, дотримуючись моральних принципів. Наприклад, у грі «Добрий чарівник», діти за допомогою музичних інструментів створюють «чарівну» атмосферу та допомагають іншим персонажам долати труднощі, що сприяє формуванню співчуття та підтримки. Ігри з імпровізацією надають дітям можливість самостійно створювати музику, ритмічні малюнки або рухи, що дозволяє розвивати їхню творчість і самовираження. Наприклад, у грі «Зіграємо разом» діти імпровізують мелодію або ритм, але при цьому враховують дії інших учасників, що сприяє розвитку колективізму, відповідальності та взаємоповаги. Ігри з імпровізацією поєднують елементи театральної діяльності та музики. Виконуючи ролі в казках чи історіях, діти не лише розкривають творчий потенціал, а й занурюються у моральні конфлікти та шукають способи їхнього вирішення. Наприклад, у музичній драматизації казки «Рукавичка» діти вчаться працювати разом, знаходити компроміси й уникати суперечок. Також ігри зі співом дозволяють дітям виражати свої почуття через пісню, створюючи емоційно насичену атмосферу. Колективне виконання пісень розвиває почуття єдності, підтримує позитивний настрій і сприяє засвоєнню таких моральних цінностей, як дружба, доброзичливість і взаємоповага.

На нашу думку, ефективне використання музично-творчих ігор в освітньому процесі залежить від дотримання низки психолого-педагогічних умов. Насамперед, тематика ігор має бути зрозумілою, цікавою та близькою дітям, що сприятиме формуванню їхнього інтересу й активної участі в діяльності. Важливим є створення позитивної атмосфери, котра б забезпечувала емоційно комфортне середовище, де діти почуваються відкритими, довіряють

вихователю та одноліткам. Крім того, педагог має виконувати роль не лише організатора, але й рівноправного учасника ігор, залучаючись до спільної діяльності з дітьми. Такий підхід сприяє встановленню взаємоповаги, партнерських стосунків і підвищенню виховного потенціалу гри.

Література

1. Педагогічний словник / За ред. Ярмаченко М.Д. К.: Педагогічна думка, 2001. 516с.
2. Щербакова О.А. Музичне виховання дошкільників: теорія і методика. Харків: Ранок, 2015. 320 с.

The article deals with the problem of forming moral norms in preschool children through musical and creative games as an important component of the educational process. The moral development of children is one of the key tasks of preschool education, because it is during this period that the foundations of ethical behaviour, social skills and value orientations are laid. The article focuses on the importance of music and creative activity in the process of educating moral qualities.

Musical and creative games are considered as an effective means of forming such moral norms as compassion, mutual respect, kindness, responsibility and honesty. The authors substantiate the expediency of using games that combine musical accompaniment, creative tasks and role-playing elements. The study reveals the potential of music as an emotional and aesthetic stimulus that promotes a deeper understanding of moral values in children.

The article presents a classification of musical and creative games that allow children not only to learn moral norms but also to experience them emotionally, which enhances the effect of educational influence. The psychological and pedagogical conditions for the effective use of musical and creative games are revealed, among which an important role is played by the selection of appropriate topics, creation of a positive atmosphere and ensuring equal interaction between participants. The results of the study confirmed that the integration of music and creativity into play activities contributes to the harmonious development of children, the formation of their moral orientations and the ability to empathise. The authors offer practical recommendations for educators on the organisation of musical and creative games in preschool education institutions, taking into account the individual and age characteristics of children.

To summarise, musical and creative games are an effective tool for the formation of moral norms in preschoolers, integrating the emotional, social and creative aspects of personality development.

Key words: moral values, music, creative activity, personality.